Mgr KATARZYNA KOKOT-GÓRA
Instytut Lingwistyki Stosowanej
Promotorzy: prof. dr hab. Aleksander Kiklewicz oraz dr Iwona Góralczyk

SEMANTICS AND SYNTAX OF PREDICATES OF GRATIFICATION IN CONTEMPORARY ENGLISH AND POLISH

Semantyka i składnia predykatów gratyfikacji we współczesnym języku angielskim i polskim

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska wpisuje się w prężnie rozwijający się w ostatnich dziesięcioleciach nurt badań kontrastywno-korpusowych nad semantyką i składnią jednostek leksykalnych (zwłaszcza czasowników) z uwzględnieniem perspektywy leksykograficznej. Badanie zostało osadzone w obszarze lingwistyki opisowej i funkcjonalnej. W aspekcie teoretycznym i metodologicznym dysertacja nawiązuje do polskiej szkoły składni semantycznej i jej modelu rozszerzonego — składni eksplikacyjnej. Ponadto problematyka dysertacji łączy się z zagadnieniami lingwistyki stosowanej, głownie lingwistyki korpusowej i leksykografii; dużą wagę przywiązuje się także problematyce porównawczej (polsko-angielskiej).

Celem badawczym jest opis relacji między płaszczyzną semantyczną a formalno-gramatyczną predykatów czasownikowych — na przykładzie konstrukcji syntaktycznych, ufundowanych na polskich czasownikach *NAGRODZIĆ/NAGRADZAĆ — WYNAGRODZIĆ/WYNAGRADZAĆ* oraz angielskich: *REWARD — AWARD*.

Zgodnie z teorią składni eksplikacyjnej przyjęto model opisu, w którym struktury formalno-gramatyczne zdań prostych i złożonych współczesnego języka angielskiego i polskiego traktuje się jako formy reprezentacji (czy też eksplikacji) podstawowych, bazowych, prototypowych struktur semantycznych (propozycjonalnych, predykatowo-argumentowych). W przypadku predykatów gratyfikacji za bazową uznano strukturę propozycjonalną *P* (*x, y, p, q*), w której *P* oznacza predykat, zaś *x, y, p, q* — argumenty przedmiotowe lub propozycjonalne. Każdy z argumentów realizuje określone znaczenie funkcji semantycznej (wskazując na rolę partycypanta w sytuacji referencyjnej): Agens, Beneficjent, Sposób oraz Przyczyna/Podstawa.

Na bazę źródłową badania składają się angielskie i polskie konstrukcje zdaniowe, wyekscerpowane z kilku źródeł: korpusów internetowych (Corpus of Contemporary American English — ok 600 jednostek; Narodowy Korpus Języka Polskiego — ok. 800 jednostek), jak również wybranych słowników (w tym specjalistycznych — syntaktycznych, walencyjnych) — łącznie ok. 1600 jednostek, a także z tekstów artystycznych, publicystycznych, potocznych i in., dostępnych w postaci drukowanej lub elektronicznej.

Praca składa się z dwu części — teoretycznej i analitycznej. W części teoretycznej (w rozdziale pierwszym) omówiono zagadnienia ogólne, dotyczące podstawowych pojęć, założeń i zasad analizy semantyczno-syntaktycznej, takich jak propozycja, walencja, dystrybucja, struktura predykatowo-argumentowa, referencja, predykat, argument, adiunkt/determinant, zdanie minimalne, konotacja, diateza, eksplikacja, schemat eksplikacyjny, klasa walencyjna i in. Przedstawiono stosowany w badaniu system notacji struktur propozycjonalnych oraz struktur eksplikacyjnych.

Rozdział drugi zawiera informację o aspekcie semantycznym konstrukcji zdaniowych, ufundowanych na predykacie gratyfikacji, zwłaszcza na temat treści poszczególnych pozycji argumentowych. Dużo miejsca zajmuje przegląd istniejących interpretacji predykatu gratyfikacji, w szczególności w słownikach specjalistycznych, takich jak np. amerykański słownik online FrameNet czy też polski słownik online Walenty.

W rozdziale trzecim przedstawiono struktury eksplikacyjne zdań języka angielskiego i polskiego zawierających czasownikowy wykładnik predykatu nagradzania. U podstaw analizy formalno-gramatycznej leży pojęcie diatezy. Autorka przedstawiła wszystkie typy diatez, występujące w materiale źródłowym, tzn. kompatybilne z systemem gramatycznym języka angielskiego i języka polskiego. Szczególne miejsce pod tym względem zajmuje opis realizacji argumentów propozycjonalnych. Przedstawiono wykaz wszystkich odnotowanych w materiale źródłowym (angielskim i polskim) schematów eksplikacyjnych z podaniem liczby występowań oraz egzemplifikacją. Wnioski z analizy dotyczą regularności występowania tych lub innych schematów eksplikacyjnych w obu językach, a także porównania dwóch języków pod względem badanych struktur składniowych.

Zamykająca dysertację konkluzja zawiera informację o najważniejszych typach realizacji struktur propozycjonalnych, przy szczególnym uwzględnieniu kategorii agentywności i kauzatywności. Badanie kwalitatywne uwydatniło niekanoniczność pewnych typów realizacji członów propozycjonalnych (np. przymiotnikowych lub przysłówkowych), podczas gdy analiza kwantytatywna ukazała cechy frekwencyjne poszczególnych schematów eksplikacyjnych, zwłaszcza dominujący charakter procesów nominalizacji i kondensacji.